

SLOVENŠČINA

Jezikovne teme za USTNI IZPIT NA POKLICNI MATURI

KANDIDAT BERE NEUMETNOSTNO BESEDILO, in sicer:

- uradno vabilo, zahvalo, opravičilo, izjavo, prošnjo, potrdilo, pooblastilo,
- življenjepis,
- zapisnik,
- javno vabilo, zahvalo, pismo,
- obvestilo, poročilo, novico,
- intervju, reportažo, oceno,
- poljudnoznanstveni članek,
- predstavitev osebe oz. bitja, kraja, naprave/predmeta/izdelka, postopka,
- strokovno poročilo (delovni dnevnik),
- besedilo ekonomske ali politične propagande,
- prijavo, pritožbo,
- navodilo za delo,
- komentar.

1. RAZČLENJUJE BRANO BESEDILO tako, da:

- prepozna namen, temo, morebitne podteme in bistvene podatke besedila ter razmerje med njimi;
- ugotovi okoliščine nastanka besedila;
- ugotovi vrsto besedila po merilih za razvrščanje glede na
 - praktični namen,
 - prenosnik,
 - spodbujanje naslovnika k odzivu,
 - razodevanje sporočevalca,
 - izbran krog naslovnikov,
 - družbeno razmerje med sporočevalcem in naslovnikom,
 - družbeno vlogo sporočevalca (zasebnik, uradnik, publicist, strokovnjak),
 - sporočilni namen,
 - način razvijanja teme (slogovni postopek),
 - ugotovi vlogo nebesednih spremljevalcev pisanja oz. govorjenja,
 - ugotovi pomensko, slovnično in aktualnostno povezanost povedi med seboj ter prepozna, kako je izražena,
 - enostavčne povedi združuje v zloženo poved,
 - pretvori premi govor v odvisnega in obratno,
 - ugotovi število povedi v delu besedila, določi število stavkov v izbrani povedi,
 - prepozna stavčno sestavo povedi (enostavčne in zložene povedi, priredno in podredno zložene povedi, vrste odvisnikov in priredij),

- pretvori odvisnike v navadne stavčne člene (besedne zveze) in obratno,
- ugotovi stavčne člene in njihove dele v enostavčni povedi,
- poišče slogovno zaznamovani besedni red,
- poišče prevzeto besedo (sposojenko, tujko, citatno besedo) in jo zamenja z domačo ustreznico,
- poišče enopomenke in večpomenke,
- poišče nadpomenke in podpomenke, sopomenke, protipomenke in blizuzvočnice,
- ugotovi pravilnost zapisa lastnega in občnega imena,
- določi besede iste besedne družine, tem besedam pa koren,
- določi tvorjenost besed in vrsto tvorjenke, tvorjenkam pa besedotvorne morfeme in približno skladijsko podstavo,
- pretvori besedne zveze v tvorjenke,
- določi stalne besedne zveze in jih zamenja s prostimi besednimi zvezami,
- določi slogovno zaznamovane besede in opredeli ustrezne sporazumevalne okoliščine ter navede slogovno nezaznamovane ustreznice,
- pravopisno uredi besedilo (velika začetnica, ločila, pisanje skupaj/narazen, deljenje),
- določi izgovor zapisane besede,
- prepozna besedo določene besedne vrste oziroma določeno obliko besede,
- besedi določi besedno vrsto in temeljne oblikovne lastnosti,
- postavi besedo v določeno obliko,
- znajde se v slovarskem sestavku SSKJ, v Slovenskem pravopisu ter v terminološkem in etimološkem slovarju,
- vrednoti ustreznost, razumljivost, učinkovitost in jezikovno pravilnost besedila,
- presodi in upošteva okoliščine za rabo določene socialne zvrsti.

2. PIŠE BESEDILO DANE EBSEDILNE VRSTE:

- uradno vabilo, zahvalo, opravičilo, izjavo, potrdilo, pooblastilo,
- uradno prošnjo, prijavo, pritožbo,
- življenjepis,
- javno obvestilo,
- poročilo,
- predstavitev osebe oz. bitja, kraja, naprave/predmeta/izdelka, postopka,
- navodilo za delo.

3. IZRAŽA SVOJO JEZIKOVNO OZAVEŠČENOST, tako da:

- razloži položaj Slovenščine v republiki Sloveniji, v zamejstvu in izseljenstvu ter v organih Evropske unije,

- pozna vlogo slovenščine kot maternega/prvega jezika ter utemelji njene prednosti pred drugimi jeziki pri sporazumevanju v osebni, družbeni in poklicni življenju,
- opiše nastanek in razvoj slovenskega jezika,
- našteje evropske jezikovne družine ter umesti slovenščino v ustrezno družino in poddružino.